

माहिळा वचव गटाचे विविध पैलू

संपादक
डॉ. सुनिल शिंदे

अनुक्रमणिका

१. महिलांच्या व्यक्तिमत्व विकासामध्ये
बचत गटाची भूमिका ..... डॉ. सुनिल शिंदे ७
२. महिला सबलीकरण व स्वयंसहायता बचत गट .... प्रा. डॉ. राजू नत्थुजी ढवाले ... १९
३. बचतगट : स्त्री सक्षमीकरणाचं पहिलं पाऊल ..... डॉ. मंजूषा रा. ठाकरे २३
४. ग्रामीण महिलांच्या सबलीकरणात बचत
गटाचे महत्व ..... डॉ. रमेश मो. बावणकुळे २९
५. स्वयंसहाय्यता बचत गट व महिला
आर्थिक विकास ..... डॉ. गजानन रा. सोमकृंवर ३४
६. महिला बचतगट चळवळ व उत्पादन विक्री तंत्र... डॉ. जयंतकुमार एम. मस्के ४१
७. महिला सबलीकरण आणि ग्रामीण वास्तव ..... प्रा. कल्याना निंबार्ते ४४
८. स्त्रियांच्या सक्षमीकरणामध्ये स्वयंसहाय्यता
समूहाची भूमिका ..... प्रा. मदन ग. प्रधान ४९
९. महिला बचत गट व स्त्रियांची भूमिका ..... प्रा. आरती एम. देशमुख ५५
१०. स्वयंसहाय्यता बचत गट ग्रामीण
सक्षमीकरणाकरिता एक अनौपचारिक संस्था ..... प्रा. डॉ. सुरेंद्र पोथारे ५८
११. स्वयंसहाय्यता बचत गटाची वाटचाल
व आद्दाने ..... प्रा. विठ्ठल एम धिनमिने ६२
१२. बचत गट आणि महिला सक्षमीकरण ..... प्रा. गणेश नत्थुजी बहादे ६८
१३. ग्रामीण महिलांच्या आर्थिक विकासात
बचत गटांचे योगदान ..... डॉ. श्रीकृष्ण बा. भुरे ७३
१४. महिला सबलीकरण आणि शासकीय
उपाय-योजना ..... प्रा. मनोज कृष्णराव सरोदे ८१
१५. महिला सबलीकरण आणि दारिद्र्य ..... डॉ. जयश्री संजय सातोकर ८८

१६. बचत गटाच्या माध्यमातून स्त्रियांचे
आर्थिकदृष्ट्या सबलीकरण ..... प्रा. संजय के. वैरागडे ९३
१७. महिलांच्या सामाजिक व आर्थिक स्थितीवर
स्वसहाय्यता गट चळवळीचा परिणाम ..... डॉ. सुधाकर झामरे ९८
१८. महिला सक्षमीकरणात बचत गटाची भूमिका ..... प्रा. ईश्वर जणार्धनजी वाघ .. १०४
१९. महिला बचत गट ही काळाची गरज ..... डॉ. स्वाती शि. शंभरकर ११०
२०. महिला सक्षमीकरणात बचत गटांची भूमिका
एक ऐतिहासिक अध्ययन ..... प्रा. आर. एन. देशकर ११४
२१. सामाजिक राजकीय आर्थिक क्षेत्रात
स्त्रियांचे योगदान ..... प्रा. केवळ हरिदास कऱ्हाडे ... ११९
२२. ग्रामीण महिला : राजकीय नेतृत्व
आणि आव्हाने ..... प्रा. विनोद एम. मुडे १२४
२३. ग्रामीण स्त्रियांचे राजकीय क्षेत्रात
नेतृत्व आणि आव्हाने ..... कु. मीना ग. संत १३२
२४. नारी सक्षमीकरण : शिक्षण आणि
संस्कृतीरक्षण ..... प्रा. लालचंद कि. रामटेके १३७
२५. राजकारण क्षेत्रातील महिलांचे रूप ..... प्रा. अश्विनी म. कुरेकार १४६
२६. ग्रामीण महिला : राजकीय नेतृत्व
आणि आव्हाने ..... प्रा. विनोद एम. मुडे १४९
२७. स्त्री चळवळ ..... प्रा. डॉ. विद्या मु. ठवकर १५७

ISBN : 978-81-935535-7-2

महिला बचत गट ही काळाची गरज

डॉ. कु. स्वाती शिवदास शंभरकर

ग्रंथपाल, डॉ. एल. डी. बलवड कॉलेज ऑफ आर्ट्स अंड कॉम, पवना जि. भंडारा

महिलांना आर्थिक विकासांमध्ये मोलाचे जरे कुणी केले असेल तर ते महिला बचत गटाने. बचत गट हा सामाजिक-आर्थिक उपक्रम हा महिलांसाठी मानता येईल. त्या संगठीत होऊन त्यामधून एकमेकांना समजून घेतात चालच दुसरे नाव स्वयं साहाय्य गट ही म्हणता येईल. बचत गट म्हणजे ठराविक काळाने जमा करण्याच्या निमित्ताने एकत्रित होणारा गट असेही म्हणता येईल. बचत गट हि लोकशाही तत्वावर आधारित रचना हि म्हणता येईल.

● बचत गटाचे तंत्रज्ञानयुग

माहिती तंत्रज्ञान व डिजिटल युगातील अनेक साधनांचा या चढवळीत हात भर लागत आहे. नाबार्डने ई-शक्ती सकारात्मक विकसित केलेला आहे. तसेच आता माहिती तंत्रज्ञानात हि महिला बचत गट अग्रेसर आहे. महिला बचत गटाद्वारे महिलांना स्वयंम रोजगाराचे दार सुरु करून दिले आहे. माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रातही बचत गटाचा शिरकाव झालेला आहे तसेच आता माहिती तंत्रज्ञान ही संकल्पना सुनील नेरकर यांच्या माध्यमातून उदयाला आली. पारंपारिक बचत गटाला कुठेतरी फाटा देऊन माहिती तंत्रज्ञान या सर्वांचा पुढे जाऊन त्याने उंच भरारी घेतली आहे. ज्या महिलांना घर भाहेर पडता येत नाही पण कुठे तरी कुटुंबासाठी अर्थाजन करण्यासाठी व स्वयं रोजगार स्वतःला उपलब्ध करून देण्यासाठी व यातून त्यामहिलांना एक ते दीड हजार रु. बचत होऊ शकते या साठी महिलांना www.industrialind.com वर संपर्क साधता येईल. महिलांना केवळ शासकीय मदत किंवा कामावर अवलंबून न राहता इंटरनेट, संगणक व टायपिंगचा किमान ३० ते ४० प्रती मिनिटे वेग असणाऱ्या घरबसत्या व काम करू इच्छिणाऱ्या महिलांसाठी ही सुवर्ण संधीच म्हणावी लागेल.

आज अनेक क्षेत्रात स्त्री अर्थिकदृष्ट्या स्वतंत्र आहेत एकत्र येऊन महिला काय करू शकतात हे त्यांचे उद्‌घरण होय. ग्रामीण स्त्रीला संधी-सुविधा सहजासहजी उपलब्ध होत नाही. तिचा रोजचा दिवस कष्टाचा संघर्षाचा, रोग-गोठा, चळण-